

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
КРЕМЕНЧУЦЬКИЙ ЛЬОТНИЙ КОЛЕДЖ**

**Циклова комісія соціально-гуманітарних, філологічних дисциплін та
фізичної підготовки**

**МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ**

**з навчальної дисципліни
«Українська мова (за професійним спрямуванням)»
обов'язкових компонент
освітньо-професійної програми
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти**

**272 Авіаційний транспорт
Авіаційний транспорт
(Оператор безпілотних літальних апаратів)**

Кременчук 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 22.02.2024 №2

СХВАЛЕНО

Методичною радою
Кременчуцького льотного
коледжу Харківського
національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 17.01.2024 №6

ПОГОДЖЕНО

Секцією науково-методичної ради
ХНУВС з гуманітарних та соціально-
економічних дисциплін
Протокол від 22.02.2024 №2

Розглянуто на засіданні циклової комісії економіки, соціально-гуманітарних та фундаментальних дисциплін, протокол від 05.01.2024 № 14

Розробник:

Викладач циклової комісії економіки, соціально-гуманітарних та фундаментальних дисциплін, спеціаліст першої категорії Сіора В.В.

Рецензенти:

- 1. Викладач циклової комісії економіки, соціально-гуманітарних та фундаментальних дисциплін Кременчуцького льотного коледжу ХНУВС, доктор філософії, кандидат педагогічних наук, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист Кірюхіна М.В.*
- 2. Завідувач кафедри лінгводидактики Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського, доктор філологічних наук, професор Сізова К.Л.*

**1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами
(денна форма навчання – не заплановано)**

**2. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами
(заочна форма навчання)**

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин, відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Семестр № 3							
Тема № 1 <i>Вступ. Державна мова – мова професійного спілкування</i>	18	2	-	-	-	16	
Тема № 2 <i>Унормованість фахового мовлення та мовні норми в авіаційному мовленні</i>	18	2	-	-	-	16	
Тема № 3 <i>Спілкування як інструмент професійної діяльності</i>	18	-	-	2	-	16	
Тема № 4 <i>Українська термінологія та її місце в професійному мовленні</i>	18	-	-	2	-	16	
Тема № 5 <i>Документ – основний вид ділового мовлення. Укладання фахових документів</i>	18	2	-	-	-	16	
							Екзам
Всього за семестр № 8:	90	6		4		80	ен

3. Методичні вказівки до практичних занять

Тема № 3 Спілкування як інструмент професійної діяльності

Практичне заняття № 1: Спілкування як інструмент професійної діяльності.

Навчальна мета заняття: закріпити теоретичні знання з теми; набути практичних навичок ведення діалогу, розглянути структуру процесу спілкування, засвоїти базові поняття мовної комунікації.

Кількість годин - 2

Місце проведення: навчальний кабінет коледжу

Навчальні питання:

1. Мова, мовлення і спілкування.
2. Невербальні компоненти спілкування.
3. Гендерні аспекти спілкування.
4. Поняття ділового спілкування, його особливості.

Література:

1. Мацюк З., Станкевич Н. Українська мова професійного спілкування: Навч. посібн. / Мацюк, Н. Станкевич. 4-те вид. К. : Каравела, 2011. – 352 с.
2. Мозговий В.І. Українська мова у професійному спілкуванні: модульний курс: навчальний посібник для студентів вузів. 4-те вид. К.: Центр учбової літератури, 2010. – 591с.
3. Корж А.В. Українська мова професійного спрямування : навчальний посібник. 2-ге вид. Київ : КНТ : ЦУЛ, 2012. – 293 с.
4. Погиба Л.Г., Грибіниченко Т.О., Голіченко Л.М., Кавера Н.В.. Практикум з української мови за професійним спрямуванням: навч. посібник. 2-е вид. К.: Кондор-Видавництво, 2014. – 296 с.
5. Шевчук С. В., Клименко І. В. Українська мова за професійним спрямуванням: підручник / С. В. Шевчук, І. В. Клименко. 3-тє вид., виправл. і доповн. К. : Алерта, 2013. – 696 с.
6. Шевчук С. В. Практикум з українського ділового мовлення : навч. посіб. / С. В. Шевчук, О. О. Кабиш. – К., 2009.
7. Шевчук С.В. Українське професійне мовлення: Навчальний посібник – К.: Алерта, 2011. – 248 с.
8. Ющук І. П. Практикум з правопису української мови.- 6- те вид., зі змінами. – К.: Освіта, 2006. – 254 с.

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття.

Проведення попереднього контролю теоретичних знань здобувачів.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

Формування практичних умінь і навичок здобувачів освіти (виконання вправ).

Завдання 1.

Підготуйте і виголосіть 5-хвилинну інформаційну промову «Уміння переконувати – це мистецтво велетнів мудрості», послуговуючись прийомами створення проблемної ситуації

Завдання 2. Підготуйте похвальну промову чи промову-подяку ЗВО, у якому навчаєтесь.

Завдання 3. Проаналізуйте будь-яку передачу на телебаченні на соціально-педагогічну тематику.

Завдання 4. Проаналізуйте мовлення однокласників і занотуйте слова-паразити, які вони вживають.

Завдання 5. Прочитайте слова та словосполучення. Зазначте, до яких етикетних ситуацій належать подані мовні формули та які з них використовуються в діловому стилі. 1. Пані та панове! Шановне панство!

Колеги та колежанки! Дорогі друзі! Вельмишановний...! Високоповажний...! Люди добрі! 2. Вітаю Вас. Доброго ранку. Добрий день. Привіт. Доброго здоров'я. Добридень. Вечір добрий. Добрий вечір. 3. До побачення. До завтра. Усього найкращого. Побачимося. До зустрічі. На все добре. Бувайте. Усім вітання. Щасливо. Бувайте здорові. Дозвольте попрощатися. Вибачте, поспішаю. Прощавайте. Сподіваюся, що побачимося. Щастя Вам. Спиремося. Добро. 4. Дякую. Щиро дякую. Дозвольте висловити вдячність. Глибоко вдячний. Дякую від усього серця. Складаю подяку. Вельми вдячний. 5. Вибачте. Перепрошую. Мені дуже шкода. Прошу вибачення.

Завдання 6. Підготуйте презентацію на вибір: «Невербальні засоби спілкування: кінетика», «Невербальні засоби спілкування: праксодика», «Невербальні засоби спілкування: таксика», «Невербальні засоби спілкування: проксемика».

Завдання 7. Підготуйте презентацію майбутньої професії. Анонуйте.

Завдання 8. Прочитайте текст, випишіть гендерні особливості спілкування чоловіків і жінок, доповніть їх власними спостереженнями

Як засвідчує спостереження за живою мовною практикою, комунікативна поведінка жінок часто експресивна, надто емоційна, не завжди послідовна. Українські жінки значно краще аналізують емоції, настрій людини за мімікою і виразом обличчя, ніж чоловіки. Вони здатні розрізняти не менше десяти емоційних станів співрозмовника: сором, страх, відразу тощо. Чоловіки ж переважно розрізняють два стани: симпатію та антипатію. Жінки здебільшого починають і підтримують розмову, а чоловіки контролюють і спрямовують її, виявляючи зацікавленість (тоді підтакують) або ж бажаючи змінити тему (тоді промовисто мовчать). Жінки вдвічі частіше вживають умовну форму, а в п'ять разів – слова, що виражають оцінку повідомлюваного (напевно, очевидно, можливо, сподіваюся, слід гадати, безперечно тощо). Мовленню жінок властиві часті застереження, докладні пояснення, вибачення, незавершеність початих думок. У зорових контактах теж спостерігається певна відмінність між статями: жінки зазвичай відверто дивляться у вічі співрозмовника, чоловіки прямого погляду уникають. Гендерні особливості спілкування виразно виявляються в компліментах, які традиційно адресують чоловіки жінкам (За М. Стахів).

Завдання 9. Прочитайте текст. З'ясуйте значення виділених слів, запишіть

Українська мова у вимірі нашого національного буття завжди перебувала й перебуває в зоні суспільних викликів, але сьогодні, окрім традиційного політичного контексту, маємо й проблеми суто лінгвістичні, пов'язані насамперед зі станом нашої державної мови, питаннями її лексичного наповнення, унормування, стилістичного впорядкування, *гендерних і пуристичних* тенденцій. Ці виклики зумовлені помітним послабленням державних механізмів впливу на дотримання мовних норм, і врегулювання проблемних ситуацій слововживання як певних *конвенційних* домовленостей. Мовні реалії сьогодення характеризуються неоднозначністю, суперечливістю, загальним *плюралізмом* щодо вибору тих чи тих лексикограматичних одиниць, задіяних не лише в приватній, а й суспільній,

особливо науковій та мас-медійній *комунікації*. І це попри те, що в Україні діє чинний правопис, функціонують Інститут української мови та Інститут мовознавства НАН України як провідні організації, здатні впливати на мовний стан. Найбільш проблемними на сьогодні є аспекти лексичного, граматичного, орфографічного встановлення української мови, а також стилістичні й гендерні тенденції. Лексичний склад найпомітніше відбиває екстралінгвальні, тобто позамовні чинники функціонування мови як суспільного явища. До таких чинників відносимо процеси *глобалізації*, стрімкий розвиток інформаційних і *техногенних* технологій, закріплення за англійською мовою статусу мови міжнародного спілкування (О. Маленко).

Питання для фронтального опитування:

1. Що розуміють під поняттям культури мови?
2. Охарактеризуйте поняття культура, мова та мовлення.
3. Яка роль невербального спілкування в нашому житті?
4. Які види питань найчастіше зустрічаються у діловому спілкуванні?
5. Які основні правила мовної комунікації?
6. Охарактеризуйте поняття неуспішна мовна комунікація.

III. Порядок проведення заключної частини заняття.

Здійснити перевірку і оцінювання виконаних завдань. Підбити підсумок практичного заняття, звернувши увагу на основні помилки при його виконанні

Тема № 4 Українська термінологія та її місце в професійному мовленні пілота (другого пілота)

Практичне заняття № 2: Українська термінологія та її місце в професійному мовленні

Навчальна мета заняття: закріпити теоретичні знання з теми; дослідити сучасні проблеми української термінології; набути практичних навичок роботи зі словниками термінів; засвоїти базові поняття термінології; навчитися розрізняти терміни від професіоналізмів.

Кількість годин - 2

Місце проведення: навчальний кабінет коледжу

Навчальні питання:

1. Історія і сучасні проблеми української термінології.
2. Теоретичні засади термінознавства та лексикографії.
3. Слово і термін. Поняття та категорія.
4. Термін та його ознаки.
5. Термінологія як система.
6. Загальнонаукова, міжгалузева і вузькоспеціальна термінологія.
7. Співвідношення термінології та професіоналізмів у фаховому мовленні.

Література:

1. Мацько Л. І. Культура української фахової мови : навч. посіб. / Л. І. Мацько, Л. В. Кравець. – К. : Академія, 2007. – 360 с.
2. Мацюк З., Станкевич Н. Українська мова професійного спілкування: Навч. посібн. / Мацюк, Н. Станкевич. 4-те вид. К. : Каравела, 2011. – 352 с.

3. Мозговий В.І. Українська мова у професійному спілкуванні: модульний курс: навчальний посібник для студентів вузів. 4-те вид. К.: Центр учбової літератури, 2010. – 591с.
4. Корж А.В. Українська мова професійного спрямування : навчальний посібник. 2-ге вид. Київ : КНТ : ЦУЛ, 2012. – 293 с.
5. Погиба Л.Г., Грибіниченко Т.О., Голіченко Л.М., Кавера Н.В.. Практикум з української мови за професійним спрямуванням: навч. посібник. 2-е вид. К.: Кондор-Видавництво, 2014. – 296 с.
6. Шевчук С. В., Клименко І. В. Українська мова за професійним спрямуванням: підручник / С. В. Шевчук, І. В. Клименко. 3-тє вид., виправл. і доповн. К. : Алерта, 2013. – 696 с.
7. Шевчук С. В. Практикум з українського ділового мовлення : навч. посіб. / С. В. Шевчук, О. О. Кабиш. – К., 2009.
8. Шевчук С.В. Українське професійне мовлення: Навчальний посібник – К.: Алерта, 2011. – 248 с.
9. Ющук І. П. Практикум з правопису української мови.- 6- те вид., зі змінами. – К.: Освіта, 2006. – 254 с.

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття.

Проведення попереднього контролю теоретичних знань здобувачів.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

Формування практичних умінь і навичок здобувачів освіти (виконання вправ).

Завдання 1. Наведіть приклади термінів вашого фаху, що відповідають характеристикам:

- а) загальнонауковий, однокомпонентний, запозичений;
- б) вузькоспеціальний, двокомпонентний;
- в) вузькоспеціальний, однокомпонентний, запозичений;
- г) міжгалузевий, однокомпонентний;
- г) загальнонауковий, двокомпонентний, запозичений;
- д) вузькоспеціальний, багатокомпонентний.

Завдання 2. Запишіть 10 термінів майбутнього фаху на правила вживання апострофа, поясніть їхнє лексичне значення.

Завдання 3. Запишіть 20 термінів іншомовного походження вашого майбутнього фаху, поясніть їхнє значення, підберіть українські відповідники.

Завдання 4. Перекладіть терміни українською мовою.

Аккредитация, аттестация, компетентность, академическая мобильность, дисциплины на выбор, экспертная комиссия, лицензирование, образовательная программа, учебный план.

Завдання 5. Підготуйте доповідь за темою «Професіоналізми в мовленні майбутнього спеціаліста».

Питання для фронтального опитування:

1. Назвіть вимоги до використання термінів у мові професійного спілкування.

2. Які є різновиди термінів в українській мові?

3. Як класифікують терміни за структурними моделями?
4. Якими способами українського словотворення можуть утворюватися терміни?
5. Яку роль відіграє синонімія в термінологічних системах?

III. Порядок проведення заключної частини заняття.

Здійснити перевірку і оцінювання виконаних завдань. Підбити підсумок практичного заняття, звернувши увагу на основні помилки при його виконанні.